

TshiVenda

VICTORY OR DEATH

MANIFESTO

YA KHETHO DZA MUVHUSO WA FHETHU YA 2026

VOTE EFF

A. MARANGAPHANĎA NGA MUPHRESIDENĎE NA MULANGULAMUHULWANE WA MMBI

Khetho dza muvhuso wa mahayani dza ñwaha wa 2026 dzi ima sa tshiñwe tsha zwifhinga zwa ndeme vhukuma kha ñivhazwakale ya dimokirasi yashu. Vhathu vhashu vha khou sedzana na khakhathi i khou engedzeaho ya vhurangaphanĎa, u kundelwa ha uñetshedza tshumelo, vhushayamushumo, vhufhura, u wa ha zwitiratshinyi, na mimasipala ye ya litsha u ita mishumo yayo ya mulayotewa. Ngauralo, khetho hedzi ndi tsho ya uri naa zwitshavha zwi ño bvela phanĎa zwi tshi tambula nga u tshinyala na u sa londolwa, kana zwi ño vuwa zwa vhuedzedza mimasipala yadzo na u vhuedzedza tshirunzi kha muvhuso wa mahayani. Nga hetshi tshiitisi, ri khou ya kha khetho hedzi fhasi ha thero ine ya ri: **“Gundo kana Lufu.”**

Mafhungo aya a sumbedza u ñavhanya ha nyimele nahone a ñanganedza uri vhathu vhashu a vha tsha kona u bvela phanĎa vha tshi tambula nga mulandu wa miñwaha minzhi ya vhufhura, u sa kona mushumo, u khethekanywa nga vhukonani, u wa ha ikonomi, na u dzhiwa ha mivhuso ya mahayani nga vha tendara na vhane vha vha na vhushaka ha politiki. Kha vhamilioni vha Mafrika Tshipembe, u kundelwa ha mimasipala a si mafhungo a pholisi fhedzi, fhedzi ndi vhutshilo ha ñuvha na ñuvha vhune ha kwama u wana mañi, tsireledzo yoñhe yoñhe, u kuvhanganywa ha mashika, u londolwa ha bada na tshirunzi tsha zwitshavha.

Economic Freedom Fighters (EFF) i ñisa manifesto iyi sa pulane ya maano ya u tshidza muvhuso wa mahayani. I ñea mbekanyamushumo ine ya shuma nahone ine ya nga tevhedzwa, yo livhaho kha u fhatululwa hafhu ha mimasipala ine ya shumela vhathu, hu si vhashumi vha dzitendara kana vhathu vha si gathi vhane vha vhuelwa. Manifesto iyi i sumbedza uri vhumatshelo ha Afrika Tshipembe vhu ñitika nga u vhuedzedza vhukoni, vhungoho na mveledziso ya muvhuso wa mahayani uri hu vusuludzwe mveledziso ya zwa vhubveledi Afurika Tshipembe. Mulayo muhulwane une wa langa mitalutshedzo iyi ndi wa uri mimasipala i fanela u shumela zwitshavha, hu si dzangalelo dza vhathu vhoñhe. Zwiko zwa mimasipala zwi fanela u livhiswa kha u ñetshedza tshumelo ya vhuimo ha nñha, u londola zwitiratshinyi, u sika mishumo na u khwañhisa ikonomi dza mahayani dzi sa fheli mbilu. Mimasipala i fanela u vha fhethu ha u pulana, uñetshedza tshumelo na mveledziso, nga u shumisa vhukoni ha nga ngomu, hu si u vha nzira ya vhufhura na u tambadza zwiko.

U fulufhela hashu musi ri tshi gēkedza manifesto iyi a hu bvi kha mihumbulo fhedzi. Ku bva kha tshenzhelo ya vhukuma na vhurangaphanda ho no sumbedzwaho. Hune EFF ya vhea hone vhudifhinduleli kha muvhuso wa mahayani, yo dzulela u sumbedza uri hu na inwe ngila ya u vhusa ine ya konadzea, yo dītikaho nga vhudifhinduleli, uṅetshedza tshumelo, u langa tshelede nga ngila yo teaho na u dīkumedzela kha vhathu.

Nga u engedzea ha politiki ya mivhuso ya khouḽishini, EFF yo fara vhuimo ho khetheaho kha muvhuso wa mahayani. Naho i sa langi mimasipala yoṱhe nga yoṱhe, yo shumisa maanda ayo u vhona uri muvhuso u shumela vhathu. Kha mimasipala minzhi Afurika Tshipembe, EFF yo dzulela u shumisa vuvha hayo kha khoro dza mimasipala u bvukulula vuhfura, u thivhela u tambadza ha tshelede ya nnyi na nnyi, u kombetshedza vhudifhinduleli kha vhalanguli vha mimasipala, na u imelela dzangalelo dza vhathu nga u angaredza.

Khetho dza **2026** ndi tshifhinga tsha ndeme tshine tsha ḡo vhumba vhumatshelo ha mivhuso yashu ya mahayani kha miṅwaha i ḡaho. Dzi ḡo thusa u dzhia tsheo ya uri naa zwiṱshavha zwi ḡo bvela phanda zwi tshi tambula fhasi ha mimasipala i khou wa, kana hu ḡo wanala ngila ntswa. Khetho hedzi dzi ḡo dovha dza dzhia tsheo ya uri naa zwiko zwa tshiṱshavha zwi ḡo bvela phanda zwi tshi pfumisa vhafunzi vha zwa vhuḡwamani na vha tendara, kana zwi ḡo livhiswa u swikela kha u fusha ṱhōḡea dza vhathu.

Divhazwakale yo dzulela u ri sumbedza uri tshanduko ya vhukuma i a konadzea fhedzi musi vhathu nga u angaredza, vhahulwane na vhaṱuku, vha tshi kuvhangana na u shumisa maanda avho a dimokirasi. Ngauralo, manifesto iyi a si ḽiṅwalo ḽa pholisi fhedzi. Ndi khuwelelo i bvaho mbiluni ya u dzhia vhukando na thambo yo vuleaho ya u ramba zwiṱshavha uri zwi shele mulenzhe kha u fhaṱulula hafhu muvhuso wa mahayani.

Gundo kana Lufu!

B. MARANGAPHANDA

EFF i khou dzhena kha Khetho dza Muvhuso wa Mahayani dza **2026** sa ṱuṱhuwedzo ya vhuswikeleli yo aluwaho nahone i re na tshenzhelo, ye ya shela mulenzhe kha muvhuso wa mahayani lwa miṅwaha i fhiraho ya fumi. Aka ndi lwa vhuraru EFF i tshi dzhenelela Khethoni dza Muvhuso wa Mahayani u bva tshe ya thomiwa, nga murahu ha khetho dza **2016** na **2021**.

I tshi fhaṭa kha mutheo wo khwaṭhaho na tshenzhelo ya miṅwaha ya **13** ya EFF ngei Palamende ya Lushaka, Khoroni dza Milayo ya Mavunḁu na Khoroz dza Mimasipala, Manifesto iyi a si tshitatamennde tsha zwipfulufhedziso zwiswa fhedzi. I fhaṭa kha mutheo wa manifesto dza EFF dza khetho dza muvhuso wa mahayani dzo fhiraho, manifesto ya u thoma ya muhasho, na tsheo dzo dzhiiwaho kha **National People's Assembly (NPA)** ya **2024**.

Manifesto iyi ndi mveledziso na mvusuludzo ya zwipfulufhedziso zwa EFF zwe zwa vha zwi hone lwa tshifhinga tshilapfu. Yo ḁitika nga milayo ya politiki ya tshiimiswa na tshenzhelo ya vhukuma ye ya wanala nga miṅwaha yo fhiraho. Miraḁo ya EFF yo shuma sa miraḁo ya khoroz dza mimasipala, miraḁo ya dzikomiti dza meyara kha dziṅwe dza mimasipala mihulu ya metropolitan Afurika Tshipembe, vharangaphanḁa vha dzikomiti dza khoroz dza mimasipala, vhameli vha u sedza na u ṭola (oversight), na vhatikumedzeli vha tshitshavha shangoni loṭhe. Manifesto iyi i sumbedza zwine EFF ya zwi guda, mvelelo dze ya dzi swikelela, na khaedu dzine dza kha ḁi tea u tandululwa u itela u fhaṭulula hafhu muvhuso wa mahayani.

People's Municipalities fhasi ha muvhuso wa EFF dzi ḁo ṭanganedza **Programme of Action** ine zwa vhukuma ya sumbedza nyimele yadzo yo khetheaho ya fhethu na zwa ndeme kha uṅetshedza tshumelo. Manifesto iyi i ṅea mutheo wa lushaka une wa ḁo endedza mushumo wa **People's Municipalities** na vkhantseḁara vha EFF. I ṭalutshedza ndavha dzashu nga ha nyimele ya muvhuso wa mahayani zwino nahone i vhea khagala zwipfulufhedziso zwashu zwa u fhaṭa mimasipala ine ya kona mushumo, ya mveledziso na ine ya shumela vhathu.

Manifesto ya Khetho dza Muvhuso wa Mahayani dza 2026 yo sedza kha mafhungo a ndeme a tevhelaho:

- a. Nyimele ya Muvhuso wa Mahayani Afurika Tshipembe Namusi
- b. Miṅwaha ya Fumi ya EFF kha Muvhuso wa Mahayani
- c. Zwipfulufhedziso zwa EFF kha Muvhuso wa Mahayani
- d. U Ita Mugaganyagwama na u Lambedza nga Tshelede **People's Municipalities** dza EFF
- e. Mafhedziso
- f. Mulanga wa Mukhantseḁara wa EFF

C. MUVHUSO WA MAHAYANI AFRIKA TSHIPEMBE NAMUSI

Muvhuso wa mahayani Afurika Tshipembe u khou sedzana na khakhathi khulu ine ya khou bvela phanda u engedzea. Hu fhiraho minwaha ya furaru u bva musi dimokirasi yo thoma, vhamilioni vha vathu vha kha di tshila vha si na u wana maqi o kunaho a u nwa nga ngila i fulufhedzeaho, tshumelo dza vhukuma dza tshitentsi, mudagasi u re na mutengo u swikeleaho, u kuvhanganywa ha mashika nga misi yo teaho, na dziñwe tshumelo dza ndeme dza mimasipala. Zwitshavha zwi dzulela u tangana na u shaya maqi, u khaulwa ha mudagasi, u ela ha maqi a tshika, u tshinyala ha bada, na u wa ha zwitiratshinyi zwa tshitshavha.

Muvhuso wa mahayani u wana **R110 bilioni** dzi avhelwaho nga Phalamende nwa muñwe na muñwe, fhedzi nga mulandu wa u shumiswa luvhi ha tshedele na vhufhura, mimasipala yo kundelwa unetshedza tshumelo dza ndeme na u sika mishumo i sa fheli mbilu.

Mimasipala zwino i khou shuma sa vhabekanyi vha zwikolodo, i tshi kombetshedza vathu vha si na mishumo, vhashai, na mita ya vhadededzi, vhaongi, mapholisa, maswole, vhalindi na vhashumi vha mimasipala vhane vha khou sedzana na vhuleme ha zwa masheleni uri vha badalele maqi, mudagasi, u kuvhanganywa ha mashika na dziñwe tshumelo.

U ya nga **Auditor-General**, mimasipala ine ya langiwa nga ANC, DA na IFP yo tambadza **R45.6 bilioni** nga nwa wa masheleni wa **2024/25**. Mimasipala iyi i khou kundelwa u badela mabindu matuku, vhashumi vha mimasipala, Eskom, dzibodo dza maqi na vhañwe vha kolodi nga tshifhinga tsho vhewaho nga mulayo.

Mimasipala a i tsha thola vhashumi nga yothe; zwino i khou ditika nga vhabindudzi vha vhashumi (*labour brokers*) na khamphani dza vhukati dzi re na vhushaka na vhorapolitiki u netshedza vhutsila ha thekiniki, vhuinzhiniara, zwa masheleni na zwa vhulanguli. Nga nthani ha izwi, migodi ya bada a i lugiswi, u ela ha maqi a tshika a hu londolwi, zwitentsi zwa mitambo a zwi londolwi, nngu a dzi khou fhatwa, zwitiratshinyi zwa maqi zwi a tshinyala, nahone hu na fhethu hunzhi hune ha latelwa mashika nga ngila i si mulayoni.

D. MINWAHA YA FUMI YA EFF KHA MUVHUSO WA MAHAYANI

EFF yo dzhena kha muvhuso wa mahayani nga **2016** sa tshiimiswa tshiswa tsha politiki tsho dikumedzelaho u shumisa khoro dza mimasipala u khwinisa vhutshilo ha vhathu nga u angaredza. U bva mathomoni, vhakhantseḽara vha EFF vho ḽisumbedza sa vhahali vha sa ofhiho kha u lwa na vhufhura, vhotsiredzi vha vhashai, na vhalweli vha u khwaṭhisa uṅetshedzwa ha tshumelo.

EFF i na **vhakhantseḽara vha 1 075** vhane vha imela mimasipala minzhi kha **257** ya mimasipala ya Afurika Tshipembe. Vhakhantseḽara avha vho bvukulula vhufhura, vha lwela u khwinisa uṅetshedzwa ha tshumelo, nahone vha ṭuṭuwedza u tholwa ha tshoṭhe ha vhashumi kha mimasipala. Vho dovha vha lwela uri vhashai vha wane maḽi na muḽagasi mahala.

Vhakhantseḽara vha EFF vho lwa vha sa ofhi na vhufhura na u sa kona mushumo ha meyara na vhalanguli vha mimasipala kha mimasipala minzhi u mona na shango. Nga mulandu wa zwenezwo, meyara yo vhalaho yo bviswa zwikhundleni zwao nga mulandu wa vhufhura, hu tshi katelwa meyara wa ANC kha **Masipala wa Ditsobotla** ngei North West, meyara wa DA kha **Masipala wa Nelson Mandela** ngei Eastern Cape, meyara wa ANC kha **Masipala wa Dr. JS Moroka** ngei Mpumalanga, meyara wa IFP kha **Masipala wa Nongoma** ngei KwaZulu-Natal, na meyara wa ANC kha **Masipala wa Steve Tshwete** ngei Mpumalanga.

Mushumo wa vhukuma we wa itwa nga vhakhantseḽara vha EFF kha minwaha ya fumi yo fhiraho wo ita uri hu swikelelwe mvelelo nanzhi kha uṅetshedzwa ha tshumelo, hu tshi katelwa, fhedzi hu sa gumi kha, zwi tevhelaho:

1. EFF ngei **City of Ekurhuleni**, Gauteng, yo isa na u tikedza maitete o humbelaho uri masipala u thole nga u tou livhana vhalindi na vhakunzi vha u kunakisa vha fhiraho **150** sa vhashumi vha tshoṭhe.
2. Vhakhantseḽara vha EFF ngei **City of Tshwane**, Gauteng, vho lwela uri vhashumi vha masipala vha **81** vhe vha bviswa mushumoni nga nḽila i si mulayoni vha vhuedzedzwe mishumoni.
3. MMC wa EFF wa Mutakalo ngei **City of Johannesburg**, Gauteng, o fhaṭa dzikilini dza shuma awara dza **24** ngei **Westbury** na **Florida**, nahone a vusuludza dzikilini ngei **Zandspruit**, **Protea Glen** na **Naledi**.

4. EFF ngei **City of Johannesburg**, Gauteng, yo shandukisa **Pooritje Centre** ya vha senthara ya u alafa vhathu vha re na thaidzo dza u shumisa zwidzidzivhadzi.
5. Vhakhantseḽara vha EFF kha **Tswaing Municipality**, **Taung Municipality (Ward 4)**, na **Madibeng Municipality (Wards 4 na 27)** ngei North West, vhonea zwitshavha maborehole na mathanngi a JoJo.
6. Vhakhantseḽara vha EFF kha **Madibeng Municipality**, North West, vha tshimbidza khitshi ya ḽuvha ḽinwe na ḽinwe kha **Ward 27**, ine ya ṽetshedza zwiliwa kha miṽa ya vhashai.
7. EFF kha **Buffalo City Municipality**, Eastern Cape, yo imisa u kwashiwa ha nṽḽu nga ṽḽila i si mulayoni nga muvhuso wa ANC ngei **eBhongweni**.
8. MMC wa EFF wa Mugaganyagwama na Vhulanguli ha Tshelede kha **Nelson Mandela Municipality**, Eastern Cape, o fhelisa tshikolodo tsha masipala tsha **R3.4 miḽioni** tsha **Ekuphumleni Old Age Home** nga murahu ha u dalelwa na u ḽikumedzela ha Muphuresidennde wa EFF.
9. MMC wa EFF wa Mugaganyagwama na Vhulanguli ha Tshelede kha **Nelson Mandela Municipality**, Eastern Cape, o fhelisa zwikolodo zwa miṽa ye ya vha i tshi khou tambula ngei **Central**, **KwaMagxaki**, **Kwadwesi**, **Motherwell** na **Blue Water Bay**.
10. Vhakhantseḽara vha EFF kha **City of Cape Town Municipality**, Western Cape, vho lwela u fhedzwa ha phurojeke ya phaiphi ya maḽi na zwitiratshinyi zwa bada tsini na tshititshi tsha mapholisa tsha **Gugulethu**.
11. Vhakhantseḽara vha EFF kha **Ehlanzeni District Municipality**, Mpumalanga, vho leludza u shandukiswa ha **Elijah Mango College** ya vha **Ehlanzeni TVET College**.
12. Vhakhantseḽara vha EFF kha **Thaba Chweu Municipality**, Mpumalanga, vho imisa u pandelwa nga ṽḽila i si mulayoni ha vhathu vha dzulaho mapurasini kha **Ward 4** na **Ward 5** nga ANC.
13. Vhakhantseḽara vha EFF kha **Dihlabeng Municipality**, Free State, vho thusa vhathu vha **Ward 17** u wana maḽi na muḽagasi wa mahala wa masipala kha miṽa ya vhashai.
14. EFF kha **Emthanjeni Municipality**, Northern Cape, yo ṽuṽuwedza u ṽavhanyiswa ha ṽetshedzwa ha **title deeds** na u dzhia vhukando ha u fhelisa u lenga ha tshifhinga tshilapfu kha ṽetshedzwa hadzo.

EFF, nga kha mvelelo hedzi dzo swikelelwaho kha miṽwaha ya fumi yo fhiraho, yo wana tshenzhelo ya ndeme kha u sedza na u ṽola (oversight) na kha vhurangaphanda. Ndi nga tshenetsho tshiitisi hune EFF ya ṽekedza zwipfulufhedziso zwayo kha **People's Municipalities**.

E. ZWIPFULUFHEDZISO ZWA EFF

a) Mimasipala ya EFF kha Shango na Ikonomi ya Vhulimi

EFF i tšanganedza uri vhathu vha kha ḡi vha na lutamo lwa ḡivhazwakale lwa u vha na shango, na uri muvhuso wa ANC wo kundelwa lunzhi u tandulula thaidzo iyi. Nga tshifhinga tsha u tšavhanya u swika kha tsha tshifhinganyana, ndivho ya mimasipala yoṭhe ya EFF ndi u wana shango nga ḡḡila i shumaho u itela vhudzulo, zwa vhurereli, mabindu na zwa vhulimi. Zwiṅwe hafhu, mimasipala yoṭhe ya EFF i ḡo imisa u rengiswa ha shango ḡa masipala nahone ya ḡi avhela uri ḡi kovhelwe hafhu zwitshavhani zwa Vharema.

1. Shumisa maṅḡa ayo a u dzhia shango nga u hulwa (expropriation) u dzhia mashango na zwifhaṭo zwo laṭiwaho uri zwiṅekedzwe vhaswa u itela vhulimi na miṅwe mishumo ya mabindu.
2. Avhela vhukati ha 5% na 10% ya shango ḡo kovhelwaho hafhu nga maṅḡa kha vhaholefhalu, u tshi vhea phanḡa thikhedzo ya vhulimi na zwishumiswa zwine zwa swikelelea.
3. Bveledza pulane yo livhaho nahone yo tea fhethu ya mveledziso ya shango ine ya katela maano a u bveledza mahayani nga ḡḡila i sa fheli mbilu. Pulane iyi i fanela u livhisa kha u fhungudza vhusai mahayani nga u shumisa zwiko zwi re hone nga ḡḡila ya vhuṭali.

b) Mimasipala ya EFF kha Miṭa ya Vhashai na Tshumelo dza Mahala dza Mutheo

1. Fhaṭa mimasipala ine ya khwaṭhisedza uri vhathu vhoṭhe vha wane tshumelo dza mutheo nga ḡḡila i fulufhedzeaho, i sa kundelwi nahone i re na mutengo u swikeleaho sa mutheo wa tshirunzi tsha vhuthu na u shela mulenzhe kha ikonomi.
2. Khwaṭhisedza uri miṭa yoṭhe ya vhashai ine ya fanelwa i wana tshumelo dza mutheo dza mahala sa vhuḡifhinduleli ha mulayotewa na ha mveledziso.
3. Ṇwalisa nga u tou itela vhane vha fanelwa u wana magavhelo a SASSA na dziṅwe miṭa ya vhashai kha maḡuvha a **90** u bva nga ḡuvha ḡa u dzhia vhurangaphanḡa, nga u shumisa sisiteme dzo tšangelaho dza masipala dza u ṅwalisa vhashai, ngeno hu tshi bviswa zwikhakhisi zwa vhulanguli zwi thivhelaho miṭa ine ya fanelwa u wana thuso.

c) Mimasipala ya EFF kha u Fhungudza Mutengo wa Vhutshilo kha Miṭa ya Vhashumi na ya Vhaholefhalu vha Vhukati

EFF i a tšogomela uri u gonya ha mutengo wa vhutshilo a hu khou kwama fhedzi miṭa ya vhashai, fhedzi na miṭa ya vhashumi na ya vhaholefhalu vha

vhukati. Vhadededzi, vhaongi, mapholisa, vhavhumbi vha zwangda, vhashumi vha mishumo ya vhutsila, na vhañwe vhathu vhanzhi vha no shuma vha khou kundelwa nga u engagedza ha mutengo wa tshumelo dza masipala. U tikedza miṭa iyi,

1. Thoma maga o livhaho a u tikedza miṭa ya vhashumi na ya vhaholefhalo vha vhukati ine ya khou sedzana na vhuleme ha zwa masheleni.

d) Mimasipala ya EFF kha Vhukoni ha Nga Ngomu na U Thola Vhashumi nga U Tou Livhana (Insourcing)

1. Kha miñwedzi i tevhelaho ya **24**, thola vhashumi vha masipala nga u tou livhana u fhungudza u ḡitika nga vhabindudzi vha vhashumi (*labour brokers*) na dziithendara kha mishumo ya ndeme ya masipala.
2. Fhaṭa vhulanguli ha mimasipala vhu re na vhukoni, ha vhuḡipfi na ha maitele avhuḡi, ho dzhielwaho nṭha nga vhuinzhiniara, vhapulani, vhavhumbi vha zwangda, vhalanguli vha zwa masheleni, vhalanguli na vhañwe vhashumi vha re na vhutsila.
3. Khwaṭhisa vhuḡipfi kha vhulanguli ha masipala nga u ita thalo dzi thewaho kha ndeme dza ndalukanyo, vhukoni, tshenzhelo na vhurangaphanda ha maitele avhuḡi.

e) Mimasipala ya EFF kha Mishumo na SMMEs

EFF i a ṭhogomela uri mimasipala i na vhukoni vhuhulu ha u thola vhashumi, u sika mishumo na u ṭuṭuwedza mveledziso ya ikonomi ya fhethu ngeno i tshi fhaṭa vhukoni ha nga ngomu ha uñetshedza tshumelo nga nḡila i bvelelaho. Mimasipala ya EFF i ḡo shumisa vhukoni uhu u sika mishumo, u fhungudza vhashayamushumo, u khwaṭhisa vhukoni ha masipala na u ṭuṭuwedza nyaluwo ya ikonomi ya fhethu ine ya katela vhathu vhoṭhe.

1. Thola nga u tou livhana vhashumi vha tsireledzo, vhakunzi, vhashumi vha u kuvhanganya matshila, vhashumi vha u londola na vhañwe vha mishumo ya ndeme ya masipala u sika mishumo ya tshoṭhe.

f) Mimasipala ya EFF kha Mitambo, Vhutsila na Mvelele

1. Bvisa zwifanyiso zwa tshifhinga tsha khethululo ya lukanda (apartheid), u shandukisa madzina a dzibada, madorobo na zwiga zwa tshitshavha zwine zwa hulisa vhukoloni na khethululo ya lukanda, nahone zwa zwi imisela nga madzina na zwiga zwine zwa sumbedza ḡivhazwakale, vhalweli na zwipikwa zwa vhathu vha Afrika Tshipembe.
2. Tsireledza na u ṭuṭuwedza ḡivhazwakale, mvelele na ifa ḡa Afurika nga dzimuziamu, zwi Humbudzi, vhutsila ha tshitshavha, na u fhaṭa

zwihumbudzi zwine zwa hulisa vharangaphanda vha Afurika na vha u lwa na vhukoloni.

g) Mimasipala ya EFF kha U Lingana ha Mbeu, Tsireledzo na Mveledziso ya Matshilisano

1. Khwaṭhisedza uri hu vhe na vhuimeli ha vhafumakadzi ha **50%** kha vhurangaphanda ha masipala, vhulanguli, u tholwa, zwikhala zwa u renga na mbekanyamushumo dza mveledziso ya ikonomi.

h) Mimasipala ya EFF kha Mutakalo

1. Engedza u swikelela kha tshumelo dza mutakalo wa mutheo dzi angaredzaho, hu tshi katelwa mutakalo wa zwa vhudzekani na u beba, mutakalo wa vhomme, ndondolo ya HIV, tshumelo dza mutakalo wa muhumbulo na thikhedzo ya psychosocial.
2. Rumela yuniti dza mutakalo dzi tshimbilaho na vhashumi vha mutakalo vha tshitshavha u ṅetshedza tshumelo dza mutakalo, u sedzwa, u rumelwa na ndondolo ya u tevhela kha zwitshavha zwa mahayani, peri-urban na fhethu hune tshumelo dzi si vhe dzo linganaho.
3. Vhea vhatoloi vho gudiswaho vha Luambo lwa Zwiga lwa Afrika Tshipembe (SASL) kha zwiimiswa zwoṭhe zwihulwane zwa mutakalo.
4. Gudisa vhatanganedzi vha kiliniki, vhashumi vha ndangulo, vhesi na vhashumi vha mutakalo vha tshitshavha nga ha pfanelo dza vhaholefhali, vhudavhidzano vhu re na tshirunzi, na ndila dzo tsireledzeaho dza u tutuwedza vhalwadze.
5. Fhelisa mirunda milapfu ya vhalwadze vha re khomboni nga u vhea milayo ya u thoma yo ṭewaho kha kiliniki na u ṅea zwidulo zwo khetheaho zwa thuso.
6. Engedza awara dza u shuma ha dzikilini nahone nga zwiṭuku nga zwiṭuku u bveledza dzikilini dza awara dza **12 na 24** kha mimasipala hune ṭhoḽea na zwiko zwa tendela.

i) Mimasipala ya EFF kha Enetshi na Muḽagasi

1. Dzhia muḽagasi sa tshiṭhu tsha tshitshavha tsha mveledziso, hu si mushumo wa u ita mbuelo.
2. Fhelisa mbadelo dzo engedzwaho kha mimitara ya prepaid, dzhenisa mimitara ya prepaid nga mahala, nahone u bvisa mbuelo dzi sa ṭoḽei dza vharekisi vha muḽagasi vha vhatu vha vhuraru.
3. Vhuedzedza vhulanguli ho fhelelaho ha masipala kha u vhalela, u phaḽaladza na u langa mbuelo ya muḽagasi.

- j) **Mimasipala ya EFF kha Ikonomi na U Vusuludza Mabuḡo a Vhubveledzi**
1. Ṭuṭuwedza u bveledzwa ha mabuḡo a vhubveledzi a fhethu u shandukisa mimasipala u bva kha fhethu ha u shumisa zwibveledzwa ya vha fhethu ha vhubveledzi, mishumo na mishumo ya ikonomi.
  2. Kombetshedza uri zwiimiswa zwa zwa masheleni zwi ṇetshedze *prescribed assets* nahone u khwaṭhisedza uri zwi sa fhiri **80%** zwa zwishumiswa zwa u renga zwa masipala zwi bva kha vhabveledzi vha fhethu.
- k) **Mimasipala ya EFF kha Vhudzulo ha Vhathu**
1. Shumisa mbekanyamushumo dzi re na tshifhinga tsho vhwewaho dzine dza ṭoḡa u fhelisa u salela murahu ha vhudzulo, dzi re na zwipikwa zwa ṇwaha muṇwe na muṇwe, mutevhe wa u lindela vhudzulo u re khagala, na mbekanyamushumo dza uṇetshedza dzine dza leluwa u tevhelelwa, hu tshi shumisanwa na mivhuso ya mavuṇḡu na ya lushaka.
  2. Bveledza na u avhela zwitentsi zwa mavu zwo lugiselwaho miṭa ine ya fanelwa sa phindulo ya u ṭavhanya kha khakhathi ya vhudzulo, ngeno hu tshi bvela phanḡa mishumo ya tharollo dza tshifhinga tshilapfu.
- l) **Mimasipala ya EFF kha Vhurei ha Khovhe**
1. Bveledza maitale a mveledziso ya ikonomi ya lwanzheni kha mavundu a khunzikhunzini, o livhaho kha u shumisa zwiko zwa lwanzhe u engedza mbuelo ya ikonomi kha zwitshavha zwa fhethu kha fhethu hu ngaho **Knysna** na **Mossel Bay** ngei Western Cape, **iNgquza Hill** ngei Eastern Cape, na **Port Nolloth** ngei Northern Cape.
  2. Fhaṭa mimaraga ya khovhe ine ya swikelela, i na zwitaha zwa u rengisa khovhe zwo pulanwaho u itela u shumiswa nga vhaholefhalu.
- m) **Mimasipala ya EFF kha Maḡi, Mupo na Tshanduko ya Kilima**
1. Katela u ḡowedza kha tshanduko ya kilima na u tshimbidza mupo nga ṇḡila i sa tshinyi kha mbekanyamushumo dzoṭhe dza u pulana na mveledziso ya masipala.
  2. Khwaṭhisedza uri mbekanyamaitale na phetho dza masipala zwi khwaṭhisa vhukoni ha u imelana na tshanduko ya kilima nahone zwi fhungudza u vha khomboni kha khombo dza mupo, ikonomi na kilima.
  3. ṇetshedza mbuedzedzo na ṭhuṭhuwedzo kha mbadelo dza muthelo wa mavu kha miṭa na mabindu ane a vhubindudza kha enetshi i vusuludzeaho na thekhinolodzhi dzi sa tshinyi mupo.

4. Fhaṭa zwickhwidiphi zwa tshitshavha na zwiimiswa zwa tshampungani zwi na minango mipimo, milalo yo leludzeaho ya u dzhena, na fhethu ho lingana ha u rembuluwa ha vhashumisi vha zwitulo zwa magondo.

n) Mimasipala ya EFF kha Tshitentsi na Vhulanguli ha Maḡi a Tshika

1. Fhelisa dzhopo dzoṭhe dza bakete na dziphithi dzi si dzo tsireledzeaho, nahone u khwaṭhisedza uri vhathu vhoṭhe vha wana tshumelo dza tshitentsi dzi hulisaho tshirunzi.
2. Ṭumanya miṭa kha sisiteme dza sewer dzi shumaho nahone u ṇetshedza thekhinolodzhi dziṇwe dza tshitentsi hune vhukwamani ha sewer ha mvelele vhu si konadzee nga u ṭavhanya.
3. Khwaṭhisedza uri zwikolo zwoṭhe, dzikilini na zwiitentsi zwa tshitshavha zwi na tshumelo dza tshitentsi dzo tsireledzeaho, dzo kunaho nahone dzi fulufhedzeaho.

o) Mimasipala ya EFF kha U Kuvhanganya Matshila, Vhulanguli ha Matshila na U Kuna ha Mupo

1. Khwaṭhisedza tshumelo dzi fulufhedzeaho dza u kuvhanganya matshila kha zwitshavha zwoṭhe nahone u ṇetshedza zwitiratshinyi zwo linganaho zwa u laṭa matshila kha fhethu ha tshitshavha, dziitshitoboni, zwitshavhani zwi sa dzudzanywaho na fhethu hune ha dzula vhathu vhanzhi.
2. Ṭanganedza na u shumisa **Andries Tatane Campaign** sa mbekanyamushumo yo khetheaho ya u ṭalukanya, u kunakisa na u vusuludza fhethu hune ha laṭiwa matshila hu si mulayoni, ngeno hu tshi ṭuṭuwedzwa u shela mulenzhe ha tshitshavha.

p) Mimasipala ya EFF kha Vhutshinyi, Vhufhura na Tsireledzo ya Tshitshavha ya Masipala

1. Khwinisa zwiima zwa mapholisa zwa vhupo, senthara dza tsireledzo dza masipala, na khothe dza masipala nga u vhea milalo yo leludzeaho ya u dzhena, minango ine ya dzivhuluwa yoṭhe, khaunthara dza u tanganedza dzi si dzilapfu, na fhethu ho tsireledzeaho hune ha swikelela.
2. Khwaṭhisa vhukoni ha u khwaṭhisedza mulayo ha masipala nga u khwinisa u tholwa ha vhashumi, vhugudisi na zwiko. Zwi dovha zwa thusa mimasipala u ṭanganedza maitale o teaho a u tevhedza mulayo, sa mihasho yo khetheaho, tshumelo dzi kovhekanywaho kana yuniti dzo khwaṭhaho dza u tevhedza milayo ya masipala (by-laws), hune zwa ṭodea.

q) Mimasipala ya EFF kha Mveledziso na U Khwaṭhisa Vhaswa

1. Vhulunga rekhodo dzo khwaṭhisedzwaho dza vhaswa vha sa shumi u itela u khwaṭhisedza u swikelela hu re khagala nahone hu sa khethululiyo kha mishumo ya masipala, zwickhala zwa vhugudisi, mabasari na mbekanyamushumo dza thikhedzo ya mabindu.
2. Khwaṭhisedza uri zwiṭuku zwa **40%** zwa zwickhala zwa mushumo wa masipala zwi avhelwa vhaswa vha miṁwaha ya vhukati ha **18 na 35**, nga maanḁa kha zwitiratshinyi, tshumelo dza vhutsila, vhulanguli ha matshila, enetshi, maḁi na tshumelo dza tshitshavha.
3. Avhela zwiṭuku zwa **50%** zwa zwickhala zwa u renga zwa masipala kha mabindu na dzikoporasi dza vhaswa nga thuso yo livhaho, u khethekanya dzikontiraka na sisiteme dza u badela nga u ṭavhanya.

r) Mimasipala ya EFF kha Vhuendi

1. Londola bada dzoṭhe dza masipala uri dzi dzule dzo tsireledzea nahone dzi tshi shumisea, nahone nga zwiṭuku nga zwiṭuku u nanga bada dza gireivela u khwaṭhisedza u swikeleleka hu fulufhedzeaho kha nyimele dzoṭhe dza mutsho, kha fhethu hu ngaho **Mogale City, Rand-West** ngei Gauteng, na **Khai-Ma** ngei Northern Cape.
2. Khwaṭhisedza u lugiswa nga u ṭavhanya ha bada ya R524 u bva Louis Trichardt/Makhado u ya Thohoyandou u swika kha Munango wa Punda Maria wa Phaka ya Lushaka ya Kruger. Vhea phanḁa u londola na u khwinisa bada dzi yaho zwikoloni, dzikililiki, mavhidani, senthara dza ikonomi na zwiṁwe zwitentsi zwa tshitshavha.
3. Khwaṭhisedza uri zwititshi zwa thekhisi, zwititshi zwa mabasi na zwidimela, na zwiṁwe zwitentsi zwa vhuendi ha tshitshavha zwi kunaho, zwo tsireledzeaho, zwi na mavhonele avhuḁi, maḁi, tshitentsi na tshumelo dza u bvisa matshila.

s) Mimasipala ya EFF kha Zwitiratshinyi zwa Masipala

1. Vusuludza vhukoni ha nga ngomu ha masipala nga u thola vhuinzhiniara, vhapulani vha madorobo, vhaakiṭekiti, vhavhumbi vha zwanda, vhalugisi vha phaiphi, thekhinisheni na vhaṁwe vhashumi vha re na vhutsila vhune ha ṭoḁea u pulana, u fhaṭa na u londola zwitiratshinyi.
2. Fhelisa unetshedzwa ha tshumelo dza ndeme dza zwitiratshinyi nga vhaṁwe (outsourcing) nahone u sika zwigwada zwa tshoṭhe zwa masipala zwi re na vhudifhinduleli ha bada, maḁi, tshitentsi, sisiteme dza maḁi a mvula na zwitentsi zwa tshitshavha.

F. MUGAGANYAGWAMA NA U LAMBEDZA NGA MASHELENI MIMASIPALA YA VHATHU YA EFF

Muvhuso wa fhethu u khou sedzana na khakhathi khulu nga mulandu wa u sa langiwa zwavhugi na u tambadzwa ha masheleni kha mimasipala ine ya langwa nga ANC, DA na IFP, zwine zwa nyadzisa uqetshedzwa ho teaho ha tshumelo. Hu na thodea ya maitele maswa a mugaganyagwama na u lambedza nga masheleni, u khwaṭhisa vhukoni ha vhumanguli na u khwaṭhisedza uri vharangaphanda vha vhea zwitshavha phanda. **Zwithu zwa Ndeme:**

- Zwino mimasipala i wana zwi tṱoḁaho u vha 9% ya masheleni ane a avhelwa nga Phalamennde kha mivhuso ya lushaka na ya mavundu. EFF i ḁo bvela phanda u tṱuṱwedza ngei Phalamenndeni uri mugovhelo uyu u engedzwe u swika kha 15%, zwine zwa ḁo vhoḁholola zwiko zwinzhi zwa u qetshedza tshumelo dza ndeme dzi ngaho bada, maḁi, muḁagasi na vhudzulo.
- Mimasipala ya Vhathu ya EFF i ḁo thoma Infrastructure Grant Technical Oversight Units. Yuniti hedzi dzi ḁo vha na vhuinzhiniara, vhaakṱekiti, vhapulani vha madorobo, vhavhumbi vha zwangḁa na vhatshimbidi vha zwa masheleni vho khetheaho vha shumaho tshifhinga tshoṱhe u khwaṭhisedza uri masheleni a magavhelo a zwitiratshinyi, ane kanzhi a xela nga mulandu wa u sa dzudzanywa zwavhugi na vhumfura, a shumiswa nga nḁila yo teaho.
- Mimasipala ya Vhathu ya EFF i ḁo dovha ya shumisana na mabindu u thusa u fhaṱa bada, sisiteme dza maḁi, muḁagasi, vhudzulo na zwitiratshinyi zwa didzhithala, ngeno hu tshi khwaṭhisedzwa uri zwiko izwi zwi dzula zwi zwangḁani na vhune ha vhathu.
- Mimasipala ya Vhathu ya EFF i ḁo ita thendelano na mabindu a fhethu u tikedza u londolwa ha zwitiratshinyi, hu tshi katelwa u lugisa mipanda ya vhatshimbili na migodi ya bada, u vhea dzibini dza matshila kha mabindu avho na u kunakisa fhethu ha tshitshavha.
- I ḁo dovha ya avhela madzangano a thekhisi masheleni a u kunakisa na u londola zwititshi zwa thekhisi, nḁila dza vhuendi na dzithoilethe dza tshitshavha. Zwiṱwe hafhu, Mimasipala ya Vhathu ya EFF i ḁo kuvhanganya masheleni oṱhe ane a kolodelwa mimasipala nga mabindu mahulu na mihasho ya muvhuso.
- Dzibilioni dza dzi-rand dzi xela ṱwaha muṱwe na muṱwe nga mulandu wa u tambadzwa ha maḁi na muḁagasi ho vhangwaho nga zwitiratshinyi zwi sa londolwi zwavhugi. Mimasipala ya Vhathu ya EFF i dzudzanya u lugisa zwitiratshinyi na u dzhenisa smart meters u tsiredza mbuelo ya masipala.

- U ya nga Auditor-General of South Africa, mimasipala yo shumisa masheleni a fhiraho R1.6 billion kha vhaeletshedzi (consultants) nga ñwaha wa zwa masheleni wa 2024/25. Mimasipala ya Vhathu ya EFF i ðo vhea phanḁa u fhaṁa vhukoni ha nga ngomu nga u thola vhathu vho fanelaho vha re na ndalukanyo na vhutsila, nṁhani ha u ḁitika nga vhaeletshedzi, u itela uri masheleni a tshitshavha a shumiswe nga nḁila i bvelelaho.
- Vhathu vhanzhi vha mabindu vha kundelwa u fhaṁa dzifekitari ngauri a vha na mavu ane vha nga a shumisa. Mimasipala ya Vhathu ya EFF i ðo ṁea vhaṁe vha mabindu mavu a mahala u fhaṁa dzifekitari na u sika mishumo, hu tshi itelwa u engedza mbuelo ya masipala.

G. MAGUMONI

Ṃamusi, Afurika Tshipembe yo livhana na khetho ine i sa tsha nga engedzwa phanḁa.

Ndi khetho vhukati ha **Gundo kana Lufu**.

U wa ha mimasipala yashu na u kundelwa ha muvhuso wa fhethu Afurika Tshipembe a si mafhungo a dziphaiphi dzo tshinyalaho, migodi ya bada, u kuvhanganywa ha matshila, u wanala ha maḁi na u phaḁaladzwa ha muḁagasi fhedzi.

Ndi mafhungo a matshilo a ḁuvha na ḁuvha na zwine vhathu vhashu vha tshenzhela zwone.

Ndi mafhungo a mme ngei **Giyani** ane a kundelwa u ṁamba na u bikela vhana vhawwe ngauri a hu na maḁi. Ndi mafhungo a vhaswa ngei **Soweto** na **Mamelodi** vha sa koni u wana mishumo kha masipala ngauri a vha na vhushaka ha zwa politiki. Ndi mafhungo a musidzana muṁuku ngei **Mithatha** ane a kombetshedzwa u eḁela na mukhantseḁara wa fhethu kana Meya u itela u wana mushumo. Ndi mafhungo a vhaswa ngei **Khayelitsha** na **Mitchells Plain** vho fhelelaho vha tshi ḁitika nga zwidzidzivhadzi na halwa nga mulandu wa u shaya mishumo.

Ndi mafhungo a vhashumi na vhapensheni ngei **Rustenburg** vhaṁe vha badela tshumelo dzine vha sa dzi ṁanganedze. Ndi mafhungo a vhana ngei **Mangaung** vhaṁe vha tshimbila vha fhira maḁi a tshika ane a khou elela na bada dzi re na migodi musi vha tshi ya tshikoloni.

Vhathu vhashu vho no pfa mbulungo dzo eḁanaho ngei **Umlazi** na **KwaMashu**. Vhathu vhashu vho no thetshesela nyambo dzo eḁanaho ngei **Nkomazi** na

Mbombela. Vhathu vhashu vho no vhalwa mañwalo a mbekanyamushumo o eḡanaho. Zwine Afurika Tshipembe ya zwi ṭoḡa zwino ndi u ḡikumedza ha vhukuma.

Zwine zwa wanala kha manifesto iyi a si mbulungo dzi si na zwine dza amba. EFF i a zwi ḡivha uri vhathu vhashu vho neta nga mbulungo. Hezwi ndi vhuḡikumedzi vhune EFF ya ḡo vhu tevhela nga ndaela, vhungoho na u ḡimiselwa. Manifesto iyi ndi khwaṭhisedzo ya uri muvhuso wa fhethu u nga shuma. Ndi khwaṭhisedzo ya uri mimasipala i nga shanduka ya vha senthara dza vhuḡwena na uṇetshedzwa ha tshumelo kha vhathu vhashu, i si na vhuḡhura.

Vhuḡikumedzi hoṭhe vhu re kha manifesto iyi vhu a konadzea nahone vhu a lekanyea. Hezwi ndi vhuḡikumedzi ha u khwaṭhisedza uri a hu na ṇwana ane a aluwa ngei **Emfuleni** a tshi humbula uri maḡi a tshika ane a elela zwitteratani ndi zwithu zwa mvelele; a hu na muṭa ngei **Lusikisiki** une wa ṭanganedza swiswi sa nyimele i sa shanduki; nahone a hu na zwiṭshavha zwa **Polokwane** na **Phokwane** zwine zwa kombetshedzwa u tshila zwi si na tshumelo dza ndeme na tshirunzi.

Ngoho ndi ya uri a hu nga vhi na mbofholowo ya vhukuma hu si na mimasipala i shumaho. A hu nga vhi na tshirunzi hune maḡi a sa eleli, hune muḡagasi wa sa fulufhedzee, hune bada dza sa tsireledzee, na hune dzikilini dza sa kone u alafa vhalwadze. Vhuḡikumedzi vhuṇwe na vhuṇwe vhu re kha manifesto iyi vhu na ndeme khulu. Ndi vhuḡikumedzi ha u vusuludza vhuḡifhinduleli he ha no fhela, na u khwaṭhisedza uri vhuḡo ha muvhuso wa fhethu vhu pfeṣesea, hu si nga nyambo kana maipfi a khunguwedzo, fhedzi nga matshilo a ḡuvha na ḡuvha a vhathu zwao.

Mushumo u re phanḡa hashu a u nga leluwi. U ḡo hanedzwa nga avho vhane vha vhuḡelwa nga u wa ha mimasipala yashu. U ḡo hanedzwa nga avho vhane vha vhuḡelwa nga vhuṭungu na u tambula ha vhathu vhashu. U ḡo dovha wa hanedzwa nga avho vhane vha vhuḡelwa nga nyimele ine ya vha hone zwino.

Vhathu vha Ekurhuleni, Johannesburg, Tshwane, Mangaung na Nelson Mandela Bay. Vhashumi vha Cape Town, eThekweni na Buffalo City. Vhathu vha Afurika Tshipembe. Ri khou ṇekedza Manifesto ya Khetho dza Muvhuso wa Fhethu ya 2026 sa vhuḡikumedzi ha miṇwaha miṭanu ha u fhaṭa **Mimasipala ya Vhathu**, ine ya ḡo ḡisa **Mbofholowo ya Ikonomi**.
Gundo kana Lufu — Khethani EFF!